

ACC. N:R **M. 10604:1-10.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Eric B. Karlsson
Härad: Medelstad Adress: Bråstorp TVING
Socken: Tving Berättat av: ds
Uppteckningsår: 1948 Född år 1880 i

Stenstugar.

s. 1-10.

N. M. 141.

No 1.
Frågelista 141.
Stenstugor.

ACC. N:R **M. 10604** /.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Här i södra delen av socknen har funnits många stenstugor både på slät mark och i backsluttningar, de i backsluttningar torde nog vara de äldsta. Jag vet ej om namnet Backstuga uppkommit derav, det kan vara möjligt, men i senare tid benämnes innehavaren av en liten stuga av trä Backstubo. Denna titel har här betydelse av att stugan är liten och ägaren är mycket fattig, i 1843 års längder för Tvings kyrkas byggnad finnas titeln Backstubo, Backstusittare, dessa fick göra många dagsverk å kyrkbygget trots sin ålder ty i och med namnet Backstubo följde ålderdom och fattigdom.

Att Backstugan alltid varit belägen i en backsluttning är bevisat, dels av rester efter dylika och dels av att jag såsom ungdom hälsat på i sådana stugor vilka beboddes ~~innan~~ av gamla ensamma människor. På en omkrets av 1 mil i diameter vet jag om ett tiotal stenstugor, dock olika varandra, en del av dessa har varit bebodda intill 1895, en enda känner jag till som bebos ännu, fastän den stugan är tillbyggd och förändrad delvis.

Jag skall här beskriva några av såväl de äldsta, som jagna

No 2.
ACC. N:R M. 10604: 2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

personligen utrönt, som senare yngre typer.

De åldriga stenstugorna var till större delen belägna långt ut i skogsmarken 7- 10 km. från tätbebyggelsen, de synes ha byggts med tanke på att bo ej för långt från vatten såsom sjö eller s.k. göL, byggaren tänkte på fiske och jakt för livets uppehälle, även finns spår av en odlad täppa intill stugan.

Någon tillåtelse att bygga tror jag ej begärdes då, skogen var oskiftad och var den som byggde stugan en fredlig person kunde tätbebyggelsens folk på många sätt draga nytta av skogsbon, exp. fisk och vilt kunde genom dessa erhållas vilken tid som helst av året.

De stenstugor, nära eller intill större samhälle, ligger i regel på s.k. allmanning, allmänt lertag. grustag eller dylikt, att någon avgift i form av hyra eller dagsverken fanns nog ej från första tiden, men vet jag i ett fall att dagsverk utkrävts, för att bebo dylik stuga, av jordägaren på senare tiden.

Vi har även uti djupa skogen träffat på av naturen danade grottor i bergskrevor vilka varit bebodda, lämningar av eld och djurben vittna derom.

№ 3.

ACC. N:R M. 10604:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1/ S.k. Backstuga av sten :
I Bråstorps by 7 km. ut i skogen, ingräven i en söderslutning murad av enkel sten, i storlek att en stark kärle kunde rulla och lyfta dem, storlek innuti stugan 3,5 x 4 meter, höjd å vägg 1,5 från golv till ryggås 2 meter, reset eller innertaket bestod av grova stockar vilka gick ut till murens ytterkant varpå de vilade i ryggen på takåsen, dessa stockar var fogade med mossor och lera, på detta underlag låg näver och som yttertak torv, väggarna innuti var fogade med mossor och lera, golvet var jorden, i ena hörnet av rummet var en öppen härd och över taket var skorstenen låg och vid av gråsten, denna stora öppning tilltäpptes om natten med en träläm fäst vid en stake placerad på härden, eftersom backen sluttade emot ingången var här både sidor om dörren stemuren av dubbel sten, fyllning med grus, dörren var låg 1,5 m. och av grovt tillyxat trä, över dörren var en skjutlucka av trä för att insläpp ljus, storlek 30 x 60 cm. gavelröset över dörren var av trä.

Möbelmanglet var primitivt en fast bänk, ett bord, 2 3 benparlar, kista och några köksinventarier, geväret stod i hörnet,

ACC. N:R M. 10604 / 4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i denna stuga har jag gästtat såsom 8 årig parvel, blev bjuden på råskorpor och honung, ägaren då en 70 års man vid namn Peter Jönsson han gjorde inga dagsverk eller kontant hyra för sin bostad ej heller hade han något odlat kring stugan, hans arbete var att hugga gärsle, stakar, tillverka svedjehankar och svedjeland, han fiskade litet, jagade mera, han var förnöjd och godsint, hans tidigare liv känner jag ej till.

2/ I Höryda bys utägor / Höryda by tillhör Fridlefstad s:n, men lig-
granne till Bröstorps och Bråstorps / vid en göl d.s.k. Nejmansgölen
liggen en raserad stenstuga murad i en sluttning mot norr, men ej
så stor sluttning som den förut beskrivna, här var endast halva
vägghöjden i jorden, denna stuga är 3,7 x 4,20 innanmätt, murad av
dubbel stenvägg upp till takåsen, murens tjocklek 90 cm, dörren åt
norr der hela muren var synlig ovan jord, den södra gaveln befanns
i jorden upp till taket, å denna gavel var ett 6 rutigt fönster i
röret, storlek 60 x 75 cm. vägghöjd 1,20 cm. öppen härd i ena hör-
net med skorten, golvet var jorden, innertaket var planyxtade brä-
der, näver och torv utanpå, stugrummet var vitlimmat inuti fogninarna.

ACC. N:R M. 10604:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

var av någon kalkbruk, ingången bestod av 2 dörrar med 90 cm. mellanrum, innerdörren gick innåt och ytterdörren utåt, dörrarne var låga 1,10 och utav grova plankor, de rörde sig på tappar uppe och vid golvet, över dörren var även här en skjutlucka 60 x 15 cm. enl. de gamlas tal användes denna lucka för försvar av stugan, här kunde de inneboende sticka ut gevärspipan och försvara dörren, här var en odling kring stugan på ett skäppland lika med 84 ar.

Något inventarier känner jag ej till i denna stuga, här har inget bott sedan 1885, den siste boende der var en man benämnd Kalva-kallen med sin gamla moder, Kalva-kallen var kolare och runt om i skogen finnas gamla övervuxna kolbottnar, han bedrev även tjuvnad och vid en stöld av en stut i Bröstorps marker såg han ingen annan utväg än rymma till U.S.A. detta skedde på 1860 talet, modern bodde kvar till sin död 1885.

Stugan gick emot sitt förfall och nu finnas blott stemmuren kvar, vittnande om omänskliga bostäder i djupa skogen.

Dessa stugor ingrävna i backar liknar i stort sett varandra vad som skiljer är storleken, någon sådan stuga har påbyggts med

NE 6,
ACC. N:R M. 10604:6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

trävirke och då blev den gamla stugan källare under det nya huset, detta om stugan låg så till att bebyggelsen kom helt nära inpå, det finnas sådana stugor med 1 rum, kök och förstuga av trä över den gamla stenstugan.

3/ 1 km. från Tvings kyrka vid allmänna vägen Tving - Padderyd var intill 1898 en stenstuga bebodd, den var belägen å samfäld mark ett s.k. lertag, stugans dimensioner var utvändigt 6 x 5,5 m. murar-
var dubbla, med fyllning av grus och lera, på plan mark, i bottenplan 0,90 m. breda eller tjocka, gavelrösten något tunnare upptill, taket var ganska platt, spanten vilade på väggen med 10 cm. utskjutande takhoffs / takskägg / samt i ryggen på takås, på spanten låg plan-
yxade bräder, därpå näver och överst torv, å denna stenstuga var ingången på ena långsidan, över dörren var taket högre 20 cm., väggarne invändigt var 1,30 m. höga, muren var fogad både inne och ute med kalkbruk, väggarne vitmenade, stugan var vad jag minnas inredd till ett rum, ett litet kök och förstuga, dessa mellanväggar var av trä, förstugan var 1,20 x 2 m. köket 2 x 2,5 m. i köket var öppen

ACC. N:R M. 10604: 7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hård med bakugn, i rummets hörn mitt för var öppen hård, för dessa gemensam skorsten stor och vid utav gråsten, härden var 1,30 vid 20 cm. från golvet, denna stenstuga var träplank till golv i rummet i kök och förstuga var jordgolv.

I rummet fanns fönster på gaveln åt söder 6 små rutor delvis grönt glas, på sidan åt öster fanns ett fönster intill takhoffsens med 4 glasrutor i, i köket var ett fönster å gaveln med 4 glasrutor i, murarna var invändigt å sidorna sneddade så att så mycket ljus som möjligt skulle komma in, fönsterplattan var jämn och på denna blomnade alltid pelagonior särskilt i söderfönstret, dörrarna var så kallade halvdörrar gick inåt och låstes innanför med en bom snett ställd mot motstående vägg, dessa dörrar hade smidda gångjärn.

Stugan beboddes av en gammal gumma vid namn Trylsakajan /Kaja betydde Karin/ samt hennes 60 årige son Trylsafransson, sonen var litet velig och hade ej något egentligt arbete, han gjorde kvar- tar ibland, de levde på understöd från fattigvården, vid den gamlas död fick Frans flytta till ålderdomshemmet, stenstugan fick förfalla och nu synes endast rester av murarna kvar.

ME 8,
ACC. N:R M. 10604:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4/ Vid allmänna vägen Tving - Ronneby på allmänning ett grustag å jämn mark fanns en stenstuga nergrävd i marken, det enda som var öv er mark var reset, denna stuga hade bara ett rum, ett söderfönster i gavelröset vars underkant låg i linje med markytan, ingången var nergrävd som en källarhals å norra gaveln, yttertaket var torv, vilken som bebodde stugan vet jag ej, men bebodd var den 1890, nu är även den jämnad med marken.

Komplettering av vad förut här meddelats, några uthus fanns ej till någon av här beskrivna stenstugor, ej ens ett v.c. naturbehoven gjordes ute under bar himmel, de jag omtalat hade katt, en den först beskrivna hade bi, det var allt i djurväg, i no 1,2,3, var väggarna i stenens färg, rökfång kan vi säga fanns, en trästock låg i utkant av spismuren och på denna fortsatte rökstocken.

Den som no 1 här omtalade stenstugan var helt gömd i backen det var endast i gavel synlig, kom man från andra sidan såg man ingen stuga om ej rök steg upp, för att hänga kläder m.m. var stakar satta i golvet vid väggen, dels fanns krokar av eneträ fastgjorda i taket, i en hörna av rummet fövarades potatisen.

NE 9.
ACC. N:R M. 10604: 9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Stenstugorna beboddes av fattigt folk det jag minnas, men jag förmodar att en del av dessa stenstugor tidigare varit bebodda av välsituerade familjer, som på grund av olika utkomstmöjligheter be-
rett sig ett hem kanske för kort tid medan andra bostäder planera-
des, enl. gamlas uttalande skulle en del av dessa allra enklaste
stenstugor byggts av skoggångare, hur sig förhåller med detta vet
jag ej.

5/ Jag måste beskriva en stenstuga till ity den var olika de an-
dre, den ligger i Karsabäcks by Fridlefstad s:n 7 km. från mitt hem,
den kallas för Rytartorpet, den siste ägaren var Rytarmassen.

Stugan var helt ingrävd i en södersluttning 1 km. från nu-
varande bebyggelse, murane var enkla ganska stora bumlingar en del
endast gavelröset var över jord, i röset var ett litet fönster
åt norr intill i venster hörna var öppen håll inbuktad i sid och
gavelmuren med litet rökfång och skorsten 30 cm. hög, intill härden
var väggfast bänk eller lave å ena sidan andra sidan var 2 lavar i
rad, en skänk och ett bord / fällbord / å golvet var grovaxade plank,

56/10.
ACC. N:R M. 10604:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Rummet var 2,5 x 3,40 m. 1,30 hög å vägg, dörr å södergavel
taket i likhet med tidigare beskrivna, innertak fanns ej i någon
dylik stuga, här var väggarna vimenade.

Åt söder fanns vid denna stuga en tillbyggnad av trä, den var
3 x 3 m. knuttimrad av planhuggna stockar, den var 1,8 hög å vägg
täckt med näver och torv, här fanns inget fönster men var skjut-
luckor anbringade å gaveln och ena sidan å ena sidan fanns dörr
1,7 m. hög och 1 m. bred, inget golv, här var rester efter en spil-
ta eller bås utav storer och gårdsle, enl. gamlas uttalande var
i äldre tider denna stuga bebodd av en ryttare, han hade häst och
derför tillbyggnaden, det kallas fortfarande ryttaretorpet, kring
denna stuga var ett ganska stort jordstycke odlat, den siste der
boende hade familj och växte barnen upp i denna enkla bostad, stu-
gan var bebodd intill 1905, nu är den förfallen och visar rester
av murane vad som varit.

Till sist kan omnämnas att dylika stugor beboddes i äldre
tider av s.k. kolare och pottaskebrännare ofta hade de häst för
att forsla sitt bearbetade material långa vägar.

att forsla